

Comparative analysis of the structure and content of curricula for translators in higher education institutions of Ukraine and France

Svitlana Amelina¹[0000–0002–6008–3122],
and Lidiia Berezova²[0000–0002–8382–7366]

¹ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15, Heroiv Oborony Str., 03041, Kyiv, Ukraine

² Kyiv National University of Trade and Economics, 19, Kyoto Str.,
02156, Kyiv, Ukraine

svetlanaamelina@ukr.net, lidiiaakiev@ukr.net

Abstract. The article provides a comparative analysis of the features of the structure and content of curricula for translators in higher education institutions in Ukraine and France. Possible ways of using French experience in the process of training in translation in domestic practice have been identified, in particular, in the context of the possibility of adapting the existing curricula for translators in Ukraine, taking into account the positive experience of similar training in higher education institutions in France. Proposals for taking into account the positive experience of the educational process of French institutions of higher education specializing in the training of specialists in the field of translation have been developed.

Keywords: professional training of translators, curriculum, training content, professional skills, European educational standards, adaptation of curricula.

1 Вступ

У Законі України «Про вищу освіту» наголошується, що органи виконавчої влади у галузі освіти і науки, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, повинні розробляти стратегію та програми розвитку вищої освіти, проводити аналітично-прогностичну діяльність у сфері вищої освіти, визначати тенденції її розвитку, вплив демографічної, етнічної, соціально-економічної ситуації, інфраструктури виробничої та невиробничої сфери, формувати стратегічні напрями розвитку вищої освіти з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та інших факторів, узагальнювати та враховувати

світовий та вітчизняний досвід розвитку вищої освіти у процесі підготовки фахівців різних галузей [1]. У цьому контексті порівняльний аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України й провідних країн світу, зокрема, Франції, є плідним підґрунтям для визначення шляхів використання передового європейського досвіду у процесі підготовки фахівців у галузі перекладу в Україні. Урахування досвіду французьких університетів є доцільним у площині адаптації існуючих навчальних планів підготовки перекладачів в нашій країні до європейських стандартів.

Зміст навчання майбутніх перекладачів досліджували такі французькі науковці, як П.Бурдьє, Ф.Віаль, Е.Лабен, А.Суше, Ж.Татен, А.Ферре, С.Френе. Загальнопедагогічний досвід зарубіжної професійної освіти був предметом досліджень таких вітчизняних вчених як Н.Абашкіна, А.Алексюк, І.Задорожна, М.Лещенко, О.Овчарук, О.Плахотник, О.Рибак, І.Тараненко та ін. Проте актуальними в Україні до теперішнього часу залишаються питання, пов'язані зі структурою й змістом навчальних планів і програм, вимогами та програмними результатами навчання за перекладацькими спеціальностями, а також кваліфікаційними вимогами до перекладачів.

Метою статті є розгляд і порівняння особливостей структури і змісту навчальних планів професійної підготовки фахівців у галузі перекладу у закладах вищої освіти України й Франції; визначення можливих шляхів адаптації існуючих навчальних планів підготовки перекладачів в нашій країні до європейських освітніх стандартів з урахуванням досвіду французьких університетів.

2 Результати та обговорення

Адаптація (від лат. *adapto* — пристосовую) — процес пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища; акомодация будови та функцій систем до умов навколишнього середовища [5, с. 37]. Адаптація навчального плану полягає у модифікації навчального плану або цілей і завдань, прийнятих для конкретної навчальної дисципліни; видозміни завдань, визначенні змісту, який необхідно засвоїти тощо [4, с. 12].

Проектуючи освітній процес, викладач аналізує відповідність вимог освітньої програми і методів, що використовуються на заняттях, до актуальних і потенційних можливостей студентів, їхніх попередніх знань, особистісних уподобань і здібностей, та адаптує й модифікує навчальний план за результатами проведеного аналізу. Таким чином,

адаптація надає змогу внести відповідні зміни до змісту та структури організації освітнього процесу, розширити спектр методів навчання студентів, врахувати їхні вікові особливості, потреби, інтереси, індивідуальні здібності тощо.

У випадку реформування системи вищої освіти України, пов'язаної з інтеграційними процесами відповідно до умов впровадження європейських освітніх стандартів, до яких, безумовно, належить й урахування сучасного педагогічного досвіду провідних країн світу, під адаптацією навчальних планів розуміють, як правило, трансформацію основних складників навчального плану відповідно до європейських тенденцій, стандартів та рекомендацій, що діють у європейському просторі вищої освіти [3, с. 333–334].

У контексті нашого дослідження під адаптацією навчальних планів розуміємо внесення таких якісних та кількісних змін у їх зміст та структуру, які можуть суттєво покращити ефективність підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України з урахуванням досвіду аналогічної підготовки у закладах вищої освіти Франції.

Аналіз навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін низки закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку фахівців у галузі перекладу (Національного транспортного університету, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Класичного приватного університету м. Запоріжжя, Маріупольського державного університету, Національного університету «Києво-Могилянська Академія»), дозволяє визначити їх основні характеристики та особливості організації освітнього процесу; здійснити в цьому контексті порівняння їх аналогів у системі вищої освіти Франції (Університет Екс-Марсель, Університет Західної Бретані, Університет Верхнього Ельзасу у Мюлузі).

Навчальні плани підготовки перекладачів у різних закладах вищої освіти України, незалежно від форм власності, не відрізняються суттєвим різноманіттям ані змістовно, ані структурно, за винятком дуже незначної кількості дисциплін за вибором університету чи факультету (інституту). Структура навчальних планів бакалаврату і навчальних планів з підготовки магістрів у галузі перекладу складаються із двох видів освітніх компонентів — обов'язкових та вибіркових. При цьому, назви дисциплін, які пропонуються студентам для опанування, їх зміст та кількість годин навчального навантаження є практично ідентичними у різних закладах вищої освіти України, які займаються підготовкою майбутніх перекладачів. Отже, можна констатувати, що студенти в українських закладах вищої освіти не

мають значущих можливостей щодо впливу на відповідні навчальні плани, зокрема, в аспекті визначення їх змісту та структури.

Французькі університети самостійно складають навчальні плани підготовки перекладачів, при цьому чітко означено, що базисом для підготовки фахівців виступають такі методологічні підходи — компетентнісний, міждисциплінарний, культурологічний та практико-орієнтований. У процесі підготовки магістрів головну увагу приділяють поглибленій теоретичній та науково-дослідницької підготовці майбутніх перекладачів, головний же акцент у підготовці бакалаврів спрямовується на оволодіння практичними навичками, що також забезпечується різними видами перекладацької практики.

Існуюча система підготовки майбутніх перекладачів в Україні надає студентам певним чином можливості щодо вибору обмеженої кількості дисциплін для вивчення, але здобувачі освіти зовсім позбавлені вибору щодо обсягу навчальних дисциплін та послідовності опанування. У навчальних планах закладів вищої освіти України дисципліни фахового спрямування, які пропонуються студентам для вивчення, чітко закріплені у структурі навчальних планів за семестрами навчання.

Варто зазначити, що структурно навчальні плани французьких закладів вищої освіти складаються з двох циклів дисциплін: нормативні і вибіркові дисципліни (передбачене вивчення сорока дисциплін, що складає 180 кредитів), при цьому студенти здійснюють вибір навчальних дисциплін самостійно, самі формують перелік тих із них, які хочуть вивчати на тому чи іншому році навчання. Студентам надається право обирати для вивчення основні світові мови (англійська, німецька, іспанська, італійська, арабська, російська, польська, португальська, китайська, японська). Програми навчання в університетах передбачають досконале вивчення студентами різних видів перекладу — основ усного та письмового перекладу, методів перекладу, технік дослівного та смислового перекладу, спеціалізованих категорій перекладу: наукового, технічного, юридичного та інших, машинного перекладу тощо. Студенти мають можливість обрати кілька обов'язкових курсів, наприклад, дві іноземні мови та одну спеціальну дисципліну — економіка, право, природничі науки тощо, або дві спеціальні дисципліни та одну іноземну мову. У програмах для бакалаврів передбачено вивчення широкого кола дисциплін вузької спеціалізації, таких як економіка, медицина, технічні або інженерні курси, в той час, як магістерські плани спрямовані виключно на опанування лінгвістичних, культурологічних та перекладацьких дисциплін.

Водночас однією з позитивних відмінностей навчальних планів підготовки фахівців у галузі перекладу в українських закладах вищої освіти у порівнянні з університетами Франції є більша кількість дисциплін фахового навчання й, відповідно, більша кількість кредитів, які отримують студенти за весь період свого навчання. Так, наприклад, загальна кількість кредитів, яка дозволяє студентам в Україні здобути кваліфікацію перекладача, навчаючись на бакалавраті, складає 240 у порівнянні з 180 в університетах Франції. Таке саме співвідношення спостерігається й в навчальних планах магістратури: 90 кредитів у закладах вищої освіти України проти 72 у Франції. Проте, такий позитив нівелюється за рахунок нерівномірного розподілу годин аудиторного та позааудиторного навчання: лише трохи більше, ніж третина загального обсягу навчання, відводиться на аудиторні заняття, в той час як майже дві третини виділяються на самостійну роботу студентів.

Відповідно до навчальних планів закладів вищої освіти України, які ми проаналізували, майбутні перекладачі проходять виробничу практику на старших курсах навчання (як правило, у шостому та восьмому семестрах) загальним обсягом шість тижнів, або 180 годин. Будь-яке стажування (в Україні або за кордоном) у процесі навчання професії перекладача у структурі навчальних планів українських закладів вищої освіти не відображене.

Навчальні плани підготовки майбутніх перекладачів у Франції передбачають проходження стажування за кордоном терміном від півроку до року. Студенти мають можливість працювати на посадах перекладачів у різноманітних міжнародних установах країн Європи.

Ще однією суттєвою відмінністю у змісті навчальних планів закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку перекладачів, у порівнянні з університетами Франції, є той факт, що в них тільки незначною мірою враховується галузева чи типова спеціалізація. Цілком очевидно, що усний та письмовий переклад потребують від фахівця сформованості різних професійних навичок та вмінь. Також зрозуміло, що для того, щоб перекладати технічну документацію, наприклад, у машинобудуванні, від перекладача вимагається наявність базових знань у цієї галузі, в той час як перекладач медичних текстів має бути обізнаним як мінімум з основами фізіології та фармакології. Натомість, українські заклади вищої освіти готують перекладачів широкого профілю. Часткова спеціалізація спостерігається лише у змісті окремих дисциплін, які є зазвичай спецкурсами, таких як «Науково-технічний переклад», «Основи перекладу художніх текстів»,

або «Особливості синхронного перекладу». Проте, їх обсяг складає від 60 до 90 годин навчання, лише третина з яких відводиться на аудиторні заняття.

Беззаперечно, зміст фахової підготовки майбутніх перекладачів є обумовленим номенклатурою навчальних дисциплін професійної спрямованості; характером відбору, систематизації та дидактичної організації знання, потрібного майбутньому перекладачу, логікою його вивчення; способами здійснення індивідуальних професійно-перекладацьких практик. Зміст фахової підготовки перекладача на рівні навчального предмета подається на рівні навчальних програм; відповідно — циклу навчальних дисциплін на рівні змісту комплексу навчальних програм. Зміст освіти є варіативним як на рівні окремих дисциплін, так і за умов їх перетворення у фундаментальний міждисциплінарний цикл, дидактичну цілісність [2, с. 278].

У Франції підготовка фахівців у галузі перекладу здійснюється здебільшого у вузькопрофільному напрямі: випускники французьких університетів набувають лінгвістичної, комунікативної та міжкультурної компетентностей. Найбільш кваліфікованими вважаються перекладачі, які є фахівцями в окремих галузях своєї професійної діяльності, і така спеціалізація враховується на різних етапах підготовки фахівців з перекладу (деякі університети здійснюють окрему підготовку перекладачів у галузі технічного, юридичного, літературного перекладу тощо).

Ураховуючи вищезазначене, можна сформулювати деякі пропозиції щодо адаптації навчальних планів підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України з урахуванням позитивного досвіду організації освітнього процесу французьких закладів вищої освіти, які спеціалізуються на навчанні фахівців у галузі перекладу.

По-перше, необхідно надати можливість закладам вищої освіти України будь-якої форми власності, які займаються підготовкою майбутніх перекладачів, повністю самостійно розробляти власні навчальні плани підготовки фахівців та визначати зміст робочих програм дисциплін фахового навчання. Відповідні університети повинні самостійно визначати перелік дисциплін, які вони пропонують студентам для опанування з метою отримання ними кваліфікації перекладача, встановлювати обсяг навчального навантаження за цими дисциплінами, рекомендувати студентам послідовність вивчення цих дисциплін за семестрами навчання, проте не обмежувати при цьому власний вибір студентів.

По-друге, враховуючи досвід підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Франції, необхідно, на наш погляд, суттєво збільшити кількість годин аудиторного навчального навантаження студентів з вивчення дисциплін професійної та практичної підготовки у структурі навчальних планів українських закладів вищої освіти. Бажано досягти, якнайменше, співвідношення 50 на 50 у розподілі годин аудиторного та позааудиторного навантаження студентів у процесі вивчення дисциплін практичної підготовки, а ще краще 70 на 30. Це, насамперед, стосується перших років навчання майбутніх перекладачів, адже, на нашу думку, ніяка, навіть найбільш оптимально організована самостійна робота студента не може адекватно замінити роль викладача у процесі формування мовно-мовленнєвих та професійних умінь і навичок майбутнього фахівця у галузі перекладу в аудиторному форматі.

По-третє, вкрай важливою є необхідність відбиття у структурі навчальних планів підготовки перекладачів у закладах вищої освіти України обов'язкового стажування майбутніх фахівців за профілем свого навчання в організаціях та установах нашої держави або за кордоном.

По-четверте, у навчальних планах закладів вищої освіти України з підготовки майбутніх перекладачів необхідно відобразити спеціалізацію фахівця: усний чи письмовий переклад, послідовний чи синхронний, переклад у галузі медицини, техніки, художньої літератури тощо. Можливість такої адаптації навчальних планів бачимо у розробці низки відповідних спецкурсів за вибором студентів.

Останнім, але не менш важливим за інші, шляхом впровадження досвіду підготовки перекладачів закладів вищої освіти Франції у контексті адаптації навчальних планів українських закладів вищої освіти є інтеграція дисциплін фахової підготовки майбутніх перекладачів з метою ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі перекладу.

3 Висновки

Поступовий рух вищої освіти України у напрямі реалізації Болонського процесу вимагає від української системи вищої освіти трансформації її основних положень, яка можлива саме за рахунок адаптації навчальних планів за окремими спеціальностями та спеціалізаціями. У перспективі такий процес сприятиме підвищенню якості та конкурентоспроможності української освіти на основі збереження національних освітянських надбань та їх збагачення

шляхом подальшої інтенсифікації студентської та викладацької мобільності, впровадження та розвитку загальноєвропейської системи забезпечення якості та поглиблення міжнародної співпраці.

Більша автономія студентів у питанні вибору дисциплін; інтенсифікація закордонних стажувань, зокрема, збільшення годин на практики та активізація процесу академічної мобільності; чітка орієнтація на потреби ринку перекладацьких послуг і профільну спеціалізацію; запровадження програм подвійного диплому як з українськими, так і з закордонними закладами вищої освіти, безумовно, сприятимуть адаптації української вищої освіти у галузі перекладу до європейських стандартів.

References

1. Law of Ukraine “On Higher Education”. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (2014). Accessed 29 Nov 2020
2. Ziuzina, T. O.: *Kulturolohichna pidhotovka studentiv u vysshykh navchalnykh zakladakh: teoretyko-metodolohichni zasady zmistu osvity* (Cultural training of students in higher educational institutions: theoretical and methodological principles of the content of education: monograph). Taras Shevchenko Luhansk National University Publishing House, Luhansk (2009)
3. Ponomarenko, Ye. B.: *Osnovni napriamy modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini* (The main directions of modernization of higher education in Ukraine). *Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky* 4 (62), 333–336 (2012)
4. Taranchenko, O. M., Naida, Yu. M.: *Zahalni pryntsypy zdiisnennia adaptatsii ta modyfikatsii navchalno-vykhovnoho protsesu* (General principles of implementation of adaptations and modifications of the educational process). In: Danylenko, L. I. (ed.) *Inklyuzyvna shkola: osoblyvosti orhanizatsii ta upravlinnia* (Inclusive school: features of organization and management). <http://ussf.kiev.ua/iearticles/79/> (2007). Accessed 29 Nov 2020
5. Shynkaruk, V. I. (ed.): *Filosofskyi slovnyk* (Philosophical Dictionary), 2nd edn. Holov. red. URE, Kyiv (1986)